

В.Д. Чернадчук

ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ", м. Суми

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

Фінансово-правові норми, закріплюючи правила поведінки суб'єктів фінансових правовідносин, неспроможні самостійно спричинити їх виникнення, зміну чи припинення. Вони є встановленою можливістю, а точніше, передумовами виникнення та розвитку цих правовідносин, реальне ж їх виникнення, зміна та припинення можливі лише за наявності юридичних фактів.

У визначенні поняття юридичного факту поєднують два нерозривно пов'язані моменти - матеріальний і юридичний. З одного боку, ним є явище дійсності - дія або подія (реальний факт - матеріальний аспект), а з іншого - передбачений правовою нормою факт, обставина чи явище, що породжує відповідні правові наслідки, і тому такий факт, обставина чи явище є не просто фактом реальним, а фактом юридичним. Зазначене дозволяє говорити про подвійну природу юридичного факту: як факту-реальності та факту-моделі, що вплинуло на розуміння юридичних фактів у фінансовому праві.

Юридичний факт не здійснює додаткового моделювання фінансових правовідносин, оскільки конкретне фінансове правовідношення та його нормативна модель є якісно різними рівнями. Така перенесена нормативна модель є трансформованою моделлю, а сутнісною ознакою трансформації є юридичні факти.

Юридичні факти, забезпечуючи реалізацію нормативної моделі фінансових правовідносин або фінансової правосуб'єктності, не змінюють їх ані в обсязі, ані в змісті, оскільки вони (моделі та правосуб'єктність) є мірою можливої поведінки постійної дії. Фінансова правосуб'єктність є правовою можливістю суб'єкта фінансового права, у той час як нормативна модель фінансового правовідношення є правилом поведінки, встановленим

нормами фінансового права. Конкретизація встановленої фінансово-правовою нормою моделі поведінки відбувається за схемою: фінансово-правова норма (нормативно встановлена модель поведінки) - фінансова правосуб'єктність (правова можливість реалізації поведінки) - юридичний факт (підстава реалізації моделі та можливості) - конкретне фінансове правовідношення (реалізація правової моделі в поведінці). Ступінь конкретизації фінансових правовідносин і юридичних фактів як їх підстав може бути різною у зв'язку з можливостями розвитку власне правовідносин, а також реалізацією суб'єктивних фінансових прав та обов'язків, що становлять їх юридичний зміст. Однак у будь-якому разі йдеться про індивідуалізованих суб'єктів, їх права та обов'язки, яких вони набувають, вступаючи у правові зв'язки. Сутністю ж майбутніх правових зв'язків суб'єктів є юридичні факти, які трансформують фінансову правосуб'єктність і фінансово-правові норми у фінансову діяльність, породжуючи, змінюючи чи припиняючи фінансові правовідносини.

Юридичні факти переводять абстрактні суб'єктивні права та обов'язки у правову реальність, приводячи в дію механізм їх реалізації. Як опосередковуючий елемент між приписами фінансово-правових норм та їх перетворенням у конкретні індивідуалізовані суб'єктивні права та обов'язки, юридичний факт наповнює змістом закріплені фінансово-правовою нормою абстрактні, родові фінансові права та обов'язки, створює перехід від їх загальної моделі, зафіксованої в правовій нормі, до конкретної моделі, втіленої у правовідносинах. Внаслідок виникнення між суб'єктами фінансового права, породженого юридичним фактом, правового зв'язку, вони набувають нової якості - стають суб'єктами фінансових правовідносин, де їх суб'єктивні права та обов'язки втілюються в їх поведінці. Юридичні факти забезпечують перехід від правової абстракції (правової моделі), визначеної фінансово-правовими нормами, до правової реальності, якою є публічна фінансова діяльність.

Кращому розумінню сутності юридичних фактів у фінансовому праві сприятиме дослідження їх функцій, якими, на нашу думку, можна визнати: - правоустановчу функцію, сутність якої полягає у заснуванні фінансових правовідносин відповідно до умов, визначених гіпотезою фінансово-правової норми шляхом трансформації встановленої правової моделі правовідносин у реальні фінансові правовідносини;

- конструктивну функцію, сутність якої полягає у конструюванні моделі фінансових правовідносин, залежно від різних обставин і втілення цієї конструкції у публічну фінансову діяльність;

- гарантійну функцію, сутність якої полягає у забезпеченні розвитку регулятивних фінансових правовідносин, а у випадку відхилень - застосування заходів впливу щодо приведення правовідносин у відповідність до встановленої фінансово-правовими нормами моделі;

- інформаційну функцію, сутність якої полягає у доведенні до свідомості суб'єктів фінансового права тих обставин, які призводять до юри-

дичних наслідків, у їх однаковому розумінні та формуванні правосвідомості суб'єктів фінансового права;

- прогностичну функцію, сутність якої полягає у тому, що суб'єкт фінансового права з високим ступенем ймовірності може передбачити ті наслідки, які можуть настати, якщо він своїми діями матеріалізує нормативну модель юридичного факту.

Юридичні факти у фінансовому праві, на нашу думку, можна охарактеризувати як нормативно закріплені явища об'єктивної реальності, що створюють перехід від фінансово-правової моделі до фінансових правовідносин і виконують правоустановчу, конструктивну, гарантійну, інформаційну та прогностичну функції.

Для фінансового права характерною особливістю можна визнати наявність так званих "розрахункових" юридичних фактів. У широкому розумінні ними є розрахункові показники, коефіцієнти, індекси, які розраховуються на підставі первинних фактичних обставин і є підставою для виникнення та/або реалізації суб'єктивного фінансового право-обов'язку. Вони мають бути юридично надійними, що залежить від якості вихідної інформації та прийнятої методики розрахунків, а також мають бути пов'язаними із кінцевим результатом фінансової діяльності. Такі юридичні факти визначені, зокрема, ст. 52-54 БК України. Розрахунковими юридичними фактами у бюджетному праві, на нашу думку, слід визнати соціально-економічні обставини, зумовлені станом бюджетної діяльності, показниками виконання бюджетів, настання яких є підставою для прийняття відповідних нормативних актів, якими змінюються показники чинних актів про бюджети. У правовідносинах виконання бюджету розрахункові юридичні факти є підставою виникнення нормотворчих бюджетних правовідносин, об'єкт яких (акт про внесення змін до діючого акту про бюджет) є передумовою зміни правовідносин виконання бюджету.